

Dr hab. Jakub Stelina, prof. UG

Katedra Prawa Pracy

Uniwersytet Gdański

Ocena rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego (po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych) dr Dagmary Skupień

I. Ocena dorobku naukowego

Dr Dagmara Skupień jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Zakładzie Europejskiego i Zbiorowego Prawa Pracy Uniwersytetu Łódzkiego. Obroniła rozprawę doktorską pt. „Europejskie rady zakładowe” na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego w 2003 r. Na dorobek naukowy habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych składają się: 2 monografie, 7 rozdziałów w monografiach w języku polskim, 9 rozdziałów w monografiach w języku angielskim i 1 w języku francuskim, 6 artykułów w języku angielskim w czasopismach, 5 raportów na międzynarodowych kongresach (4 w języku angielskim, 1 w języku francuskim), 4 współredakcje monografii (w tym jedna w języku francuskim) oraz 7 publikacji o charakterze sprawozdawczym lub popularyzatorskim. A zatem nie licząc ostatniej grupy publikacji na dorobek naukowy habilitantki składają się w sumie 29 publikacji naukowych oraz współredakcja 4 książek monograficznych. Bez wątpienia pod względem ilościowym jest to dorobek z nadstatkiem spełniający warunki określone w przepisach dotyczących przesłanek uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Dodatkowo na uwagę zasługuje znaczna liczba publikacji obcojęzycznych, w tym także publikowanych za granicą.

Zainteresowania badawcze dr Skupień koncentrują się przede wszystkim wokół zagadnień związanych z prawem pracy Unii Europejskiej, w tym europejskich rad zakładowych, porozumień europejskich partnerów społecznych, swobody przepływu pracowników, uczestnictwa pracowników w zarządzaniu zakładem pracy, spółek europejskich, wpływu prawa

Unii Europejskiej na prawo polskie i unijnego rynku pracy. O tym, że jest to główny i najważniejszy obszar dociekań naukowych habilitantki świadczy choćby to, że zarówno dysertacja doktorska, jak i rozprawa habilitacyjna, zostały poświęcone tej właśnie problematyce. Wśród innych zagadnień podejmowanych przez habilitantkę wymienić należy: problematykę dialogu społecznego, a zwłaszcza zawierania układów zbiorowych pracy, przedstawicielstwa pracowniczego, odpowiedzialności pracodawcy za szkody wyrządzone przez pracownika, plagiatu w twórczości naukowej, minimalnego wynagrodzenia za pracę, umów na czas określony. W raportach na kongresy międzynarodowe omawiano natomiast zakaz dyskryminacji w stosunkach pracy, odpowiedzialności dyscyplinarnej, whistleblowing czy wpływ kryzysu ekonomicznego na prawo pracy.

Z całą pewnością można stwierdzić, że habilitantka czyni przedmiotem swych analiz istotne zagadnienia prawa pracy Unii Europejskiej, odzwierciedlające główne problemy społeczno-prawne związane z szeroko pojętą unijną polityką społeczną. W dorobku naukowym dr Skupień dominuje problematyka uczestnictwa pracowników w sprawach przedsiębiorstw o zasięgu europejskim. Najwięcej uwagi poświęca europejskim radom zakładowym, dla których podstawy prawne stworzono w połowie lat 90-tych XX w., ale które powstawały już wcześniej. W swych opracowaniach dotyczących tej instytucji autorka ukazuje w pogłębiony sposób kontekst społeczny, ekonomiczny i polityczny tej instytucji, ale również odnaleźć tam można solidną analizę dogmatyczną. Uwagę zwraca to, że w rozważaniach porusza nie tylko kwestie z zakresu prawa Unii Europejskiej, ale także odnosi się do sposobu implementacji dyrektyw do prawa krajowego. Tym samym w jej dorobku dużo miejsca zajmuje analiza prawonoporównawcza. Wymagało to zatem pogłębionych studiów nad prawem krajowym, zarówno polskim, jak i innych państw członkowskich UE. Na podkreślenie zasługuje także i to, że habilitantka nie poprzestaje tylko na analizach tej jednej instytucji przedstawicielstwa pracowniczego. Dużo uwagi poświęca także zagadnieniom dotyczącym partycypacji pracowniczej przede wszystkim na poziomie europejskim (np. w spółkach europejskich). Zresztą poza zagadnieniami szczegółowymi stosunkowo często odwołuje się także do problemów ogólniejszej natury. Wymienić tu należy przykładowo takie materie, jak kierunki ewolucji prawa unijnego w dziedzinie zatrudnienia. Świadczy to bez wątpienia o zdolnościach analitycznych oraz bardzo dużej wiedzy habilitantki w poruszanej tematyce. Bez wątpienia obszar badawczy, który jest głównym przedmiotem zainteresowania habilitantki wymaga – oprócz doskonałej znajomości samego prawa – także orientacji w zawiłych mechanizmach sprawowania władzy w instytucjach Unii Europejskiej. Ograniczenie się jedynie do analizy

obowiązujących regulacji, zresztą często bardzo skomplikowanych, bo opartych na konsensusie politycznym wszystkich państw wchodzących w skład Unii Europejskiej, niewiele w sumie wyjaśnia. Konieczne jest odwołanie się zarówno do genezy pewnych rozwiązań, jak i praktyki funkcjonowania poszczególnych instytucji na szczytach władzy UE. Chodzi tu zresztą nie tylko o orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, ale także o liczne opracowania o charakterze politycznym, eksperckim, a nawet „technicznym” (dokumenty wewnętrzne, analityczne etc.). Wszystko to znajduje odzwierciedlenie w dorobku naukowym dr Skupień (także – o czym będzie mowa w dalszej części – w monografii habilitacyjnej). A zatem podejmowanie trudnych zagadnień, bo takimi są niewątpliwie kwestie dotyczące prawa socjalnego Unii Europejskiej, wymaga mozolnej pracy analitycznej i żelaznej dyscypliny badawczej. Nie mam wątpliwości, że oceniany dorobek habilitantki z obszaru prawa UE dowodzi, że wszystkie te cechy posiada ona w stopniu w pełni satysfakcjonującym. Trzeba też podkreślić, że publikowała ona często w zbiorach redagowanych przez wybitnych znawców prawa pracy Unii Europejskiej (np. R. Blanpaina, ale także innych), co świadczy o tym, że Pani dr Dagmara Skupień jest cenionym i uznanym specjalistą w dziedzinie partycypacji pracowniczej, zwłaszcza w przedsiębiorstwach o zasięgu europejskim, nie tylko w wymiarze krajowym, ale także zagranicznym.

Należy mieć świadomość, że zajmowanie się problematyką prawa pracy (socjalnego) Unii Europejskiej od strony metodologicznej różni się od analizy dogmatycznoprawnej, jaka dominuje przy opisie doktrynalnym rozwiązań krajowych. Wymaga bowiem operowania specyficznym warsztatem naukowym. Opis różnorodnego zjawisk prawnych i powiązanych z nimi zjawisk społecznych, które dzieją się na szczeblu unijnym, wiąże się z koniecznością uwzględniania szeregu kontekstów, w tym społecznego, ekonomicznego, a nade wszystko politycznego. Pani dr D. Skupień niewątpliwie biegle porusza się w zagadnieniach prawa europejskiego i praktyki funkcjonowania instytucji UE. To z kolei przekłada się także na dużą sprawność w innych obszarach badawczych. Dobry warsztat naukowy, który widać prawie w każdej publikacji habilitantki, powoduje, że doskonale radzi ona sobie w analizie prawa polskiego. Co prawda stosunkowo rzadko sięga do problematyki krajowej, ale zawsze czyni to w sposób wskazujący na dobre opanowanie analizowanego materiału i operowanie metodami badawczymi prawoznawstwa. W szczególności na uwagę zasługują tutaj 2 teksty – jeden o zakładowym dialogu społecznym w sferze budżetowej, w którym autorka zmierzyła się z problemem pozostającym co prawda w ścisłym związku z głównym przedmiotem jej zainteresowań, ale też wykazującym szereg odrębności w porównaniu do tematyki, którą zajmowała się wcześniej. Tekst drugi dotyczy z kolei wybranych elementów statusu

zawodowego nauczycieli akademickich. To zagadnienie pozostaje już całkowicie w kręgu problematyki ściśle krajowej i dogmatycznej. W obu opracowaniach habilitantka pokazała, iż sprawnie operuje klasycznym prawniczym warsztatem badawczym także wtedy, kiedy zajmuje się problematyką krajową.

Jeśli jednak miałbym się do czegoś z dorobku habilitantki odnieść krytycznie to myślę, że jedynie do tego, że właściwie nie publikowała ona w najbardziej renomowanych czasopismach krajowych (np. PiP lub PiZS). Z drugiej jednak strony ten brak jest z naddatkiem rekompensowany publikacjami zagranicznymi, których jest bardzo dużo, no i oczywiście monografiami (dot. ERZ oraz porozumień ramowych). Nie zmienia to faktu, że warto byłoby zachęcić habilitantkę do dzielenia się swoją wiedzą i przemyśleniami także z czytelnikami krajowymi (zwłaszcza spoza środowiska nauki prawa pracy, którzy czerpią swoją wiedzę niemal wyłącznie z periodyków krajowych).

Do osiągnięć habilitantki należy także uczestniczenie w bardzo wielu konferencjach naukowych, krajowych i zagranicznych (z reguły z referatami), jak również inna działalność związana z aktywnością naukową (np. redagowanie monografii, organizacja konferencji etc.).

W podsumowaniu stwierdzam bez cienia wątpliwości, że dorobek naukowy habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora jest znaczny, a jednocześnie wartościowy i wnoszący bardzo duży wkład w naukę prawa pracy.

II. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Centralną pozycję w dorobku naukowym dr Dagmary Skupień zajmuje monografia „Porozumienia europejskich partnerów społecznych”, wydana nakładem TNOiK w 2016 r. Dotyczy ona szeroko pojętego prawa pracy (socjalnego) Unii Europejskiej. Jak już wcześniej wskazano habilitantka jest uznaną specjalistką z tej dziedziny, stąd zakreszenie obszaru zainteresowań w rozprawie habilitacyjnej do zagadnień pozostających w tym nurcie, uznać należy za naturalną konsekwencję dotychczasowej jej drogi naukowej. Także uczynienie tzw. porozumień ramowych zawieranych przez europejskich partnerów społecznych głównym tematem analizy również zasługuje na pełną akceptację i to z dwóch co najmniej powodów. Po pierwsze książka dr Skupień jest pierwszym w polskiej doktrynie prawniczej monograficznym opracowaniem tego tematu, pod drugie – kwestia porozumień ramowych wiąże się nie tylko z zagadnieniami społecznymi, ale także z zasadami funkcjonowania organów i instytucji Unii

Europejskiej. Problematyka porozumień ramowych ma zatem wymiar także ogólnoteoretyczny (negocjowane prawotwórstwo), ustrojowy (kompetencje), a nawet polityczny (specyficzne mechanizmy podejmowania decyzji, wypracowanie konsensusu państw członkowskich czy upodmiotowienie różnych grup społecznych w ramach UE). To szerokie spektrum problemów związanych z omawianą przez habilitantkę tematyką niewątpliwie zwiększyło skalę stojących przed nią trudności, ale antycypując dalsze uwagi można stwierdzić, że poradziłyby sobie z nimi w sposób w pełni satysfakcjonujący.

Rozprawa habilitacyjna składa się z siedmiu rozdziałów merytorycznych, wprowadzenia i podsumowania. Liczy w sumie prawie 380 stron, a z wykazem literatury – prawie 400 stron. Jest więc dziełem obszernym, co wynika nie tyle z rozległości podjętej problematyki, co raczej z wnikliwości autorki w prezentowaniu poszczególnych zagadnień, i – o czym była mowa wyżej – także z konieczności dokonania analizy genezy i uwarunkowań pozaprawnych instytucji porozumień ramowych. Materiał, na którym habilitantka oparła swe dociekania jest bardzo rozległy, obejmuje ponad 200 pozycji bibliograficznych (w znacznej części zagranicznych) i kilkadziesiąt innych dokumentów (raportów, propozycji, programów etc.). Uzasadnione jest więc twierdzenie, że rozważania zawarte w monografii zostały oparte na bardzo solidnych podstawach doktrynalnych i urzędowych.

Pierwszy rozdział ma charakter wprowadzający, ukazuje genezę i podstawy prawne omawianej instytucji porozumień europejskich partnerów społecznych. Jak już wyżej dla zrozumienia istoty poszczególnych zagadnień prawnych UE, kwestią niezwykle doniosłą jest przybliżenie, w jaki sposób kształtowały się określone instytucje, a zwłaszcza jak doszło do wypracowywania konsensusu politycznego, który ostatecznie doprowadził do przyjęcia danego rozwiązania. Habilitantka przedstawiła omawianą problematykę w szerszym kontekście stopniowego zwiększania znaczenia polityki społecznej najpierw we Wspólnotach, potem w Unii Europejskiej. Dobrze, że autorka odwołuje się także do czynników pozaprawnych i pozapolitycznych (np. społecznych i ekonomicznych), słusznie upatrując zmiany modelu współczesnych stosunków zbiorowych także w zmianach postaw samych związków zawodowych (s. 55 i nast.). Ciekawe i wnikliwe są też rozważania podstaw traktatowych dla zawierania porozumień. W sumie rozdział pierwszy ma przede wszystkim charakter sprawozdawczy, ale konieczny jako wprowadzenie do dalszych analiz merytorycznych.

Pozostałe rozdziały układają się w logiczny wywód obejmujący najważniejsze elementy konstrukcyjne europejskich porozumień ramowych. W rozdziale II omówiono etap

konsultacyjny i negocjacje nad porozumienia, w rozdziałach III i IV rodzaje porozumień, ich strony i charakter prawny, w dalszej części aspekty praktyczne zawierania porozumień (rozdział V), ich wykonywanie i stosowanie (rozdział VI) oraz ocenę i perspektywę (rozdział VII). Mamy więc kompleksowy obraz instytucji, odwołujący się nie tylko do prawa, ale także do praktyki jej funkcjonowania. Należy podkreślić, że poza zreferowaniem stanu prawnego i kontekstu politycznego porozumień zawieranych przez europejskich partnerów społecznych autorka stara się w sposób pogłębiony dokonać ich charakterystyki ściśle prawnej. W tym celu zastanawia się nad statusem różnego rodzaju działań partnerów społecznych, np. porozumień zawieranych bez formalnej inicjatywy Komisji Europejskiej (s. 98), co było konieczne np. dla określenia charakteru prawnego porozumień ramowych. Niezwykle ciekawe są rozważania na temat strony podmiotowej porozumień, a zwłaszcza problemu reprezentatywności partnerów. W przeciwieństwie do systemów krajowych brak jest jasnych kryteriów zaliczania danego podmiotu do kręgu uprawnionych do prowadzenia konsultacji i negocjacji w obszarze zagadnień społecznych. Okazuje się, że formalną podstawą nadania statusu organizacji reprezentatywnej jest w istocie jednostronna decyzja Komisji (s. 148). Duże znaczenie odgrywa tu pewna praktyka. W komunikacie z 1998 r. Komisja opowiedziała się za kryterium wzajemnego uznania, wyjaśniając, że wybór strony przeciwnej w negocjacjach jest kluczowym elementem autonomii partnerów społecznych. Można tu jedynie skonstatować, że stanowisko takie może być uzasadnione na gruncie relacji prywatnoprawnych, tam natomiast, gdzie w grę wchodzi jakieś przywileje publicznoprawne sprawa wydaje się o wiele bardziej skomplikowana.

Z jurydycznego punktu widzenia kluczowe znaczenie ma rozdział IV odnoszący się do charakteru prawnego porozumień europejskich partnerów społecznych. Habilitantka analizuje tę kwestię z uwzględnieniem całej złożoności problemu. Rozważa różne sytuacje, które mogą tu wejść w grę (status porozumień, które nie zostały jeszcze – lub w ogóle – wykonane przez Radę, publikacja porozumień, relacja porozumienia do dyrektywy, moc porozumienia między stronami, nowelizacje porozumień etc.). W sumie otrzymujemy tu bardzo solidnie uzasadnione rozważania na temat charakteru porozumień ramowych. Zresztą autorka odwołuje się przy okazji do systemów krajowych, dając w ten sposób dowód znajomości i sprawności poruszania się w prawodawstwie poszczególnych państw członkowskich UE. W rozdziale V czytelnik ma z kolei okazję zapoznać się z tym, jak omawiane porozumienia funkcjonują w praktyce. Po początkowym dość intensywnym rozwoju porozumień ramowych w latach 90-tych XX w. obserwujemy proces wyhamowania tego procesu. Analiza przyczyn tego stanu rzeczy pozwala

autorce na sformułowanie ocen i perspektyw na przyszłość dialogu społecznego w najwyższych szczeblach decyzyjnych Unii Europejskiej (co nastąpiło w rozdziale VII). Wcześniej jednak zajęła się kwestią wykonywania porozumień, i to zarówno w płaszczyźnie ogólnej, jak i w odniesieniu do poszczególnych porozumień, które zostały zawarte przez partnerów społecznych. Smutną konstatacją, jaka wyłania się z lektury monografii habilitacyjnej dr Skupień jest to – co nie zostało co prawda wyraźnie wyartykułowane, ale co można wyprowadzić z uwag na temat praktyki funkcjonowania porozumień ramowych – że porozumienia te czasy świetności mają już chyba za sobą. Po pierwszym, najwcześniejszym okresie entuzjazmu, obserwujemy stopniowe ograniczanie roli dialogu społecznego jako źródła prawa UE, na co zapewne wpłynęły różne okoliczności, w tym poważne kryzysy gospodarcze z pierwszej dekady XXI wieku, a i chyba także poważny kryzys samej idei integracji. Nie zmienia to faktu, że porozumienia ramowe odegrały bardzo ważną rolę w rozwoju unijnego prawa socjalnego i wymagały naukowej refleksji w polskiej doktrynie.

Podsumowując należy stwierdzić, że dr D. Skupień włożyła ogromny trud w przygotowanie recenzowanej monografii. Rzetelność wywodu, biegłe posługiwanie się metodami badawczymi prawnoznawstwa, duża erudycja autorki i wreszcie jasny i precyzyjny język, którym się posługuje, powodują, że właściwie wszystkie zaprezentowane w rozprawie tezy można i należy podzielić. Są one przemyślane, wyważone i oparte na solidnym materiale doktrynalnym i orzecznictwym. Każdy z poruszanych przez habilitantkę wątków jest poddany szczegółowej analizie, z ukazaniem kontekstu normatywnego i funkcjonalnego, poparty licznymi przykładami praktycznymi. Dzięki temu recenzowana rozprawa habilitacyjna stanowi wartościową pozycję naukową, wnoszącą nowe wartości i idee do nauki prawa pracy. Pozwala też zrozumieć mechanizmy rządzące podejmowaniem decyzji na szczytach władzy Unii Europejskiej. Należy więc z całą mocą podkreślić, że podstawowy cel badawczy, założony przez habilitantkę został spełniony. Dokonała ona wszechstronnej i pogłębionej analizy porozumień europejskich partnerów społecznych, zarówno w płaszczyźnie ogólnej (geneza, terminologia, perspektywy), jak i szczegółowej (rodzaje, konstrukcja prawna, strona podmiotowa, praktyka funkcjonowania, skuteczność i wykonalność).

III. Konkluzja

Po analizie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej dr Dagmary Skupień stwierdzam, że:

- 1) dorobek naukowy habilitantki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych jest znaczny, różnorodny, wartościowy pod względem naukowym i poznawczym, a tym samym spełnia w sposób zdecydowany warunki sformułowane w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki,
- 2) przedstawiona rozprawa habilitacyjna pt. „Porozumienia europejskich partnerów społecznych” stanowi znaczny wkład habilitantki w rozwój nauk prawnych w rozumieniu art. 17 powołanej ustawy,

a tym samym w konkluzji przyjmuję, że dr Dagmara Skupień spełniła w całej rozciągłości warunki określone w art. 16 i 17 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595), a zatem zasadne jest nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.

Gdańsk, 28 lutego 2017 r.

